

The Project Gutenberg eBook of Pokanoket'in Filip, by Washington Irving

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Pokanoket'in Filip

Author: Washington Irving

Translator: Waldemar Churberg

Release date: July 7, 2011 [EBook #36652]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK POKANOKET'IN FILIP ***

Produced by Tapio Riikonen

POKANOKET'IN FILIP

Indianilainen muistelmä

Kirj.

WASHINGTON IRVING

Englannin kielestä suomentanut Waldemar Churberg

Helsingissä, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Kirjapainossa, 1876.

Valitettava asia on, että ne varhaiset kirjailijat, jotka puhuivat Amerikan löydöstä ja asuttamisesta, eivät ole antaneet meille tarkempia ja oikeampia tietoja niistä merkillisistä luonteista, jotka vihannoitsivat metsä-elämässä. Ne harvat tarinat, jotka ovat säilyneet meille, ovat varsin omituisia ja viehättäviä; ne sallivat meidän likemmältä katsahtaa ihmisluontoon ja näyttävät, mikä ihminen on jotenkin alkuperäisessä tilassa ja mistä hänen tulee sivistystä kiittää. Melkein yhtä suloiselta, kuin löytäisimme jotakin uutta, tuntuu meistä, kun valaisemme noita jylyitä ja urkkimattomia ihmisluonnon jälkiä; kun havaitsemme, niinkuin todella laita on, siveyden tunnon ensi itämistä; ja huomaamme, kuinka samat jalot ja romantilliset avut, joita on taiteenmukaisesti viljelty yhteiskunnassa, kasvavat itsenäisessä uljuudessa ja yksinkertaisessa suuruudessa.

Sivistyneessä elämässä, jossa ihmisen onni ja ehkäpä oleminenkin suuresti riippuu lähimmäisten ajatuksesta, hän alinomaa menettelee niinkuin harjaantunut näytteliä. Syntyperäisen luonnon rohkeat ja omituiset piirteet ovat hientyneet pois tai tylstyneet sen tasoittavan vaikutuksen kautta, jota sanotaan hyväksi kasvatukseksi; ja ihminen tekee niin monta pientä petosta ja osottelee niin monta jaloa tunnetta yleisen suosion vuoksi, että on vaikea eroittaa hänen tosi- ja valheluontoansa toisistaan. Indiani sen sijaan, joka on vapaa sivistyneen elämän pidäkkeistä ja sievistelyistä ja suuressa määrässä yksinäinen ja itsenäinen olento, tottelee vaan taipumustensa vaatimusta taikka järkensä käskyä; ja niinmuodoin hänen luontonsa omituisuudet, kun hän alttiisti noudattaa niitä, varttuvat erittäin suuriksi ja kummastuttaviksi. Yhteiskunta on niinkuin nurmi, jossa kaikki ryhmyiset paikat ovat silitetyt, kaikki pensaat poistetut, ja jossa sametti-pinnan hymyilevä viheriäisyys ilahuttaa silmiä; mutta se, joka aikoo tutkia luontoa sen tuimuudessa ja moninaisuudessa, hänen täytyy lähteä saloilta, käydä laaksoja, kohota virtoja ylös ja uskaliaasti laskea jyrkänteitä alas.

Nämät mietteet syntyivät minussa, kun sattumalta silmäilin yhtä vanhan siirtolaishistorian vihkoa, jossa suurella katkeruudella kerrotaan Indianein väkivallasta ja sodista Uuden Englannin uutis-asukkaita vastaan. Meitä melkein tuskastuttaa, kun näistä puolueellisistakin kirjoituksista näemme, kuinka sivistyksen jäljet vuotavat alkuväestön verta; kuinka helposti uutis-asukkaat tarttuivat aseisin valloittamisen halusta; kuinka armoton ja hävittäväinen heidän sodankäyntinsä oli. Mieltä kammottaa, kun ajattelee, kuinka monta järjellistä olentoa karkoitettiin maan päältä! kuinka monta urhoollista ja jaloa sydäntä, joihin luonto oli pannut puhtaimman kultansa, särjettiin ja poljettiin maahan!

Tämmöisen kohtalon alaiseksi joutui *Pokanoketin Filip*, eräs indianisoturi, jonka nimi kerta oli Massachusettsin ja Connecticutin kauhistuksena. Hän oli etevin useista samanaikuisista sachem'eistä [indiani-päälliköistä], jotka hallitsivat Pequodeja, Narrhagansetejä, Wampanoageja ja muita itäisiä heimokuntia siihen aikaan, jolloin Uutta Englantia ensiksi asutettiin; etevin näistä itsealtaan kohonneista, koulun käymättömistä sankareista, jotka taistelivat mitä jalointa taisteloa ihmisluonto kykenee taistelemaan; jotka sotivat viimeiseen hengenvetoon asti isänmaansa asiata varten, vaikka ei ollut mitään voiton toivoa eikä maineen ajatusta. He olisivat ansainneet elää jonakin runollisena aikakautena ja sopineet paikkakunnallisten kertomusten ja romantillisten kuvausten esineiksi, mutta he ovat tuskin jättäneet yhtäkään todeksi taattua jälkeä historian lehtiin, vaan liikkuvat, ikäänkuin jättiläishaamut, tarinain himmeässä hämärässä.

Kun pilgrimit, jolla nimellä Plymouthin uutis-asukasten jälkeläiset nimittivät esi-isiänsä, ensiksi etsivät turvaa uuden mailman rannoilla vanhan mailman uskonvainomuksia vastaan, oli heidän asemansa erittäin kolkko ja kamala. He olivat harvat luvultaan, ja tämä luku väheni nopeasti tautien ja vaivojen kautta; heitä ympäröitsi ulvova korpi ja villikansat; he saivat kokea pohjoisen talven ankaruutta ja yhä muutteluvan ilman-alan vaiheluksia; heidän mielensä täytyi synkeillä aavistuksilla eikä mikään muu estänyt heitä vaipumasta epätoivoon kuin uskonnollisen innon voimakas kiihdytys. Kun he olivat tässä onnettomassa tilassa, tuli heidän luokseen Wampanoagein etevin sagamori [indiani-päällikkö] Massasoit, mahtava päällikkö, jonka hallussa suuri osa maasta oli. Hänen olisi sopinut käyttää hyödykseen vieraitten vähäistä lukumäärää ja karkoittaa heidät aluskunnastaan, johon he olivat tunkeuneet, mutta hän näytti kerrassaan ruvenneen jaloon ystävyteen heitä kohtaan ja ulottaneen heihin alkuperäisen vieraanvaraisuuden pyhiä tapoja. Hän tuli varhain keväällä heidän asutuspaikkaansa Uuteen Plymouthiin, ainoastaan kymmenkunta seuralaista muassaan; solmi julkista rauhan ja ystävyden liittoa heidän kanssaan; möi heille osan maasta ja lupasi hankkia heille muitten heimokuntien hyvän-suonnin. Sanottakoon mitä tahansa Indianein petollisuudesta, varma on, ettei Massasoitin vilpittömyyttä ja rehellisyyttä ole koskaan epäilty. Hän pysyi aina lujana ja ylevämielisenä ystävänä valkoisille miehille; salli heidän laventaa alustaansa ja vaurastua maassa; eikä osoittanut minkäänlaista kateutta heidän karttuvan valtansa ja varallisuutensa suhteen. Vähäistä ennen kuolemaansa kävi hän kerran vielä Uudessa Plymouthissa poikansa Alexanderin kanssa rauhan liittoa uudistaakseen ja säilyttääksensä sitä jälkeläisilleen.

Tässä neuvottelussa koetti hän suojella esi-isiensä uskontoa lähetys-saarnaajien anastavalta innolta ja ehdoitteli, etteivät sen koommin yrittäisi houkuttelemaan pois hänen kansaansa heidän vanhasta uskostaan; mutta kun hän huomasi, että Englantilaiset jyrkästi panivat vastaan, heitti hän lempeästi vaatimuksensa silleen. Hänen elämänsä melkein viimeinen teko oli se, että hän toi molemmat poikansa, Alexanderin ja Filipin (joksi Englantilaiset olivat nimittäneet heidät), erään etevän uutis-asukkaan luo, neuvoi heitä keskinäiseen suosioon ja luottamukseen ja pyysi, että sama rakkaus ja ystävyys, joka oli ollut valkoisilla miehillä ja hänellä itsellä, jatkaantuisi jälestäpäin hänen lapsillensa. Hyvä vanha sachem kuoli ja koottiin onnellisesti isiensä luo, ennenkuin suru ennätti hänen heimokuntansa; hänen lapsensa jäivät valkoisten miesten kiittämättömyyttä kokemaan.

Hänen vanhin poikansa, Alexander, astui hänen sijaansa. Hänellä oli vilkas ja kiihkeä luonto, ja hän piti ylpeästi kiinni peritystä oikeudestaan ja arvostaan. Vieraitten loukkaava menestystapa ja käskevä käytös syytti hänen vihansa; ja hän katsoi levottomuudella heidän tuhoisia sotiaan naapuriheimoja vastaan. Hän joutui ennen pitkää heidän vainottavakseen, koska häntä syytettiin siitä, että hän

Narrhagansetien kanssa vehkeili yhteistä kapinaa Englantilaisia vastaan, jotka olivat maasta ajettavat. Mahdoton on ratkaista, tukivatko tosi-asiat tätä kannetta vai perustuiko se ainoastaan tyhjiin luuloihin. Uutis-asukasten väkivaltaisista ja röyhkeistä toimista näkee kuitenkin selvään, että he olivat tähän aikaan alkaneet huomata, kuinka heidän valtansa nopeasti eneni. He olivat muuttuneet tylyiksi ja sietämättömiksi alkuväestön suhteen. He lähettivät aseilla varustetun joukon suoraa päätä ottamaan kiinni Alexandria ja tuomaan häntä heidän tuomioistuimensa eteen. He tavoittivat häntä hänen saloiltaan ja saivat hänet kiinni jostakin majasta, jossa hän metsästyksen vaivoista lepäsi aseetonna muutamien seurakumppaniensa kanssa. Hänen vangitsemisensä äkillisyys ja se häväistys, jota hänen hallitsia-arvonsa oli kärsinyt, kalvoivat tämän ylpeän päällikön sydäntä niin, että hän sairastui ankaraan kuumetautiin: hänen sallittiin palata kotiin sillä ehdolla, että hän antaisi poikansa heille takaisintulonsa pantiksi; mutta isku, joka oli sattunut häneen, oli turmiollinen, ja ennenkuin hän ehti kotiin, sortui hän pahoitetun mielen tuskiin.

Alexandria seurasi Metamocet eli kuningas Filip, joksi uutis-asukkaat sanoivat häntä hänen ylevän henkensä ja kunnianhimoisen luontonsa vuoksi. Nämät ynnä hänen hyvin tunnettu jäntevyytensä ja yritteliäisyytensä olivat saattaneet hänet suuren kateuden ja epäluulon alaiseksi, ja häntä syytettiin siitä, että hän oli pitänyt salaista ja leppymätöntä vihaa valkoisille miehille. Hyvin arvattavaa ja luonnollista on, että niin olikin laita. Hänen mielestään Englantilaiset olivat alusta vaan liikavieraita hänen maassaan, jotka olivat luottaneet siihen, että heitä suvaittaisiin, mutta paraikaa lavealta ja haitallisesti vaikuttivat metsä-elämään. Hän näki koko sukukuntansa riutuvan pois maan kasvoilta heidän edestään; näki, kuinka Indianein alueet joutuivat muukalaisten käsiin ja he itse heikkonivat, hajosivat ja hävisivät. Sopii väittää, että uutis-asukkaat alusta ostivat maan; mutta onko ketään, joka ei tunne, kuinka ensi asutuksen aikoina Indianien kanssa kauppooja tehtiin? Suuremman taitonsa vuoksi Europalaiset aina osasivat hyötyä; ja he voittivat melkoisia lisiä aluskuntiinsa helposti nostettujen sotien kautta. Sivistymätön metsäläinen ei ole koskaan omainen tutkimaan hienoja laki-pykäleitä, joitten nojalla voi vähitellen ja lakia rikkomatta vääryyttä harjoittaa. Hän päättää vaan tärkeimpiä tapahtumia myöten; ja Filipin oli siinä kyllin, kun hän tiesi, että ennen Eurojalaisten tultua hänen omaisensa olivat maan isäntinä, vaan että he nyt muuttuivat kulkiaimiksi isiensä maassa.

Mutta olivat hänen taipumuksensa yleiseen sotaan mitkä olivatkaan, ja kyti hänen rinnassaan mikä erityinen suuttumus tahansa veljen kohtelun vuoksi, hän tukahutti ne silloin; uudisti sovinnon siirtolaisten kanssa ja eleskeli rauhassa monta vuotta Pokanoket'illa elikkä, niinkuin Englantilaiset nimittivät sitä, Toivon Vuorella [nyt Bristol, Rhode Island], joka oli hänen heimokuntansa vanha asuntopaikka. Epäluulo, joka ensiksi oli vaan häilyväinen ja umpimähkäinen, alkoi kuitenkin saada sekä muotoa että sisältöä; häntä syytettiin vihdoon, että hän koetti yllyttää noita moninaisia itäistä heimokuntia kerrassaan nousemaan ja yhdenaikaisella ponnistuksella luomaan pois sortajien iestä. Vaikea on tältä kaukaiselta aikakaudelta määrätä, minkä verran sopii luottaa noihin varhaisiin syytöksiin Indianeja vastaan Europalaiset olivat niin herkätkä kaikenlaisiin luuloihin ja niin valmiit väkivaltaisiin töihin, että jokaiseen joutavaan juttuun pantiin jo siitäkin syystä arvoa. Päällekkantajia löytyi kosolta, missä kielitteliöitä suosittiin ja palkittiin; ja miekka paljastettiin pian missä sen voitto oli varma ja sillä valtakuntia lohkaistiin.

Ainoa suora todistus Filipiä vastaan, joka on pysynyt tallella, on Sausamanin, erään uskostansa luopuneen Indianin kanne. Tämän luonnollinen viekkaus oli teroittunut siitä osittaisesta kasvatuksesta, jonka hän oli uutis-asukkailta saanut. Hän muutti uskontoa ja uskollisuuden valaa pari kolme kertaa semmoisella helppoudella, joka osoitti, kuinka höllät hänen perus-aatteensa olivat. Hän oli jonkun aikaa ollut Filipin yksityisenä sihteerinä ja neuvonantajana ja nauttinut tämän vieraanvaraisuutta ja suojelusta. Kuitenkin, kun hän huomasi, että vastoinkäymisen pilvet kokoontuivat hänen hallitsiansa ympärille, jätti hän tämän palveluksen ja meni valkoisten puolelle; ja näitten suosiota saavuttaaksensa soimasi hän entistä hyväntekijäänsä siitä, että tämä lasi juonia heidän turvallisuuttansa vastaan. Tarkka tutkinto tapahtui. Filip ja useat hänen alamaisensa myöntivät tutkintoon, mutta ei mitään saatu toteen heitä vastaan. Uutis-asukkaat olivat nyt kuitenkin menneet liian pitkälle, etteivät enää voineet peräytyä; he olivat ensin päättäneet, että Filip oli vaarallinen naapuri; he olivat julkisesti näyttäneet epäluuloansa ja tehneet kyllin hänen vihansa virittämiseksi; noudattaen siis tuota tavallista päätelmätapaa tällaisissa tiloissa, he katsoivat tarpeelliseksi kukistaa hänet ja niin päästä kaikista vaaroista. Sausaman, tuo petollinen päällekkantaja, löydettiin vähä aika tämän jälkeen kuolleen jostakin lammikosta. Hän oli joutunut heimokuntansa koston uhriksi. Kolme Indiania, joista yksi oli Filipin ystävä ja neuvonantaja, vangittiin, tutkittiin ja jokseenkin epäiltävän todistajan lausunnon johdosta tuomittiin ja teloitettiin niinkuin murhaajat.

Kun hänen alamaisiansa tällä tapaa kohdeltiin ja hänen ystävänsä niin kunniantomalla tavalla rangaistiin, loukkaantui Filipin ylpeys kovasti ja hänen vihansa paisui. Ukkosen nuoli, joka oli näin iskenyt maahan hänen jalkainsa eteen, herätti häntä nousemaan myrskyyn, ja hän päätti tästälähin olla valkoisten miesten valtaan luottamatta. Hänen häväistyn ja sydämestä murtuneen veljensä kohtalo kalvoi vielä hänen mieltään. Toiseksi häntä varoitti Miantonimo'n surkea loppu. Tämä suuri

Narrhagansetien sachem oli ensin miehuullisesti kumonnut vastustajiensa kanteet uutis-asukasten tuomio-istuimen edessä ja puhdistanut itsensä salaliiton syytöksestä sekä vastaanottanut ystävyiden vakuutuksia, mutta surmattiin kuitenkin kavalasti heidän toimestaan. Filip kokosi sentähden taistelevat miehensä; kehoitti kaikkia vieraita, ketä hän vaan voi, yhtymään asiaansa; lähetti naiset ja lapset Narrhagansetien turviin ja piti aina, missä hyvänsä hän ilmestyi, aseellisia sotureita luonansa.

Kun molemmat puolueet näin olivat joutuneet epäluulon ja kiihtymyksen tilaan, oli vähäisin kipinä kylläinen sytyttämään heidät tuleen. Aseet käteensä saatuaan kävivät Indianit vallattomiksi ja harjoittivat silloin tällöin ryöstelemistä. Eräällä tämmöisellä hävitysretkellä ampui joku uutis-asukas yhden soturin kuoliaaksi. Tämä oli julkisen sodan alku; Indianit riensivät kumppaninsa kuolemaa kostamaan ja käsky aseisin kaikkui pitkin Plymouthin uutis-asutusta.

Näitten sumeain ja surullisten aikojen ensi kertomuksissa kohtaa meitä monta merkkiä, kuinka kivulloinen yleinen mieliala oli. Se synkkämielisyys, joka uskonnollisesta miettimisestä syntyi siirtolaisissa, ja heidän kolkko asemansa, koska elivät keskellä tietttömiä saloja ja villikansoja, olivat tehneet heidät taipusaksi taikauskoon ja täyttäneet heidän mielensä kaikenlaisilla kummituksilla. He olivat myöskin hyvin alttiit uskomaan aaveita. Taistelu Filipiä ja hänen Indianejansa vastaan, niin on meille kerrottu, ilmoitettiin useilla semmoisilla kammoittavilla varoituksilla, jotka käyvät suurten ja yleisten vaurioin edellä. Kokonainen indianijoutsen kuva näkyi ilmassa Plymouthin kohdalla, ja tätä pitivät asukkaat pahaa tietävänä enteenä. Hadley'ssa, Northamptonissa ja muissa niitten läheisissä kaupungeissa "kuului ison kanunan ääni yhdessä maan järinän ja vahvan kaikun kanssa". Toisia säikäytti jonakin hiljaisena päivän-valaisemana aamuna kiväärien ja muskööttien laukaukset; oli juuri kuin kuulat olisivat vingahtaneet heidän ohitsensa ja sotatorvien toivotukset väräyttäneet ilmoja, mennen länteen päin; muutamat luulivat kuulevansa, kuinka hevoset neljästivät heidän päänsä päällitse, samalla kuin moniaat epäluomat, joita saatiin nähdä siihen aikaan, täyttivät taikauskoiset muutamissa kaupungeissa pahoilla aavistuksilla. Useat näistä ennustavista näyistä ja äänistä lienevät olleet luonnon ilmaumia: revontulia, jotka palavat varsin vilkkaasti näillä leveys-asteilla; raanakiviä, jotka räjähtävät rikki ilmassa; satunnainen suhina, kun tuuli kiittää metsän latvalehtien lävitse; kaatuvien puitten taikka lohkeavain kallioin ryske; taikka noita muita outoja ääniä ja kaikuja, jotka toisinaan aivan omituisella tavalla kohtaavat korvaa keskellä metsäisen erämaan syvää hiljaisuutta. Näitä kenties muutamat synkkämieliset henget olivat säpsähtäneet, näitä oli rakkaus kummallisiin tapauksiin ehkä liioitellut ja näitä kuunneltiin sillä halulla, jolla me hahmimme kaikkia, mikä on pelottavaa taikka salamyhkäistä. Näitten taika-uskon kuvitelmien yleisyys ja ne vakavat kertomukset, jotka yksi sen ajan oppineista miehistä on laatinut niistä, ovat hyvin omituiset niille ajoille.

Nyt alkavan taistelun luonto oli samanlainen, kuin usein kyllä sodat sivistyneitten kansojen ja villien välillä ovat. Valkoiset puolestansa toimittivat sitä suuremmalla taidolla ja menestyksellä, mutta vuodattivat suunnattomasti verta ja ylenkatsoivat peräti vastustajiensa luonnollisia oikeuksia; Indianit kannattivat sitä sillä rajulla uskaliaisuudella, joka asuu miehissä, jotka eivät pelkää kuolemaa eivätkä rauhalta odota kuin nöyrytystä, alamaisuutta ja häviötä.

Eräs sen-aikainen arvoisa pappismies en saattanut tämän sodan tapaukset tietoihimme. Hän kuvailee innolla ja suuttumuksella jokaista Indianien harjoittamaa vainomusta, olipa se kuinka oikeutettu tahansa, samalla kuin hän hyväksyen mainitsee valkoisten julmimpia veritöitä. Filipiä soimataan murhamieheksi ja petturiksi; eikä ajatella, että hän oli syntyään todellinen ruhtinas, joka miehuullisesti taisteli alamaistensa etupäässä, jotta hän kostaisi perheensä kärsimän vääryyden, asettaisi kuntoihin heimokuntansa horjuvan vallan ja vapauttaisi isänmaansa anastavien vieraitten sorrosta.

Lavean ja yhden-aikaisen vastarinnan tuuma, jos semmoinen todella oli sommiteltu, olisi hyvin vastannut Filipin suuri-aatteista mieltä ja väkevään pyörteesensä temmannut kaikki, jollei se ennen aikojaan olisi tullut ilmi. Se sota, joka nyt syttyi, oli vaan partioretkien sota; oli vaan jakso satunnaisia sankaritöitä ja yksinäisiä yrityksiä. Kuitenkin se asettaa näkyviin Filipin soturin-neron ja uhkean urhoollisuuden; ja missä hyvänsä me noissa ennakkopäätteisissä ja kiihkoisissa kertomuksissa tapaamme suoria teko-asioita, näemme hänen osoittavan voimakasta mieltä, runsaskeinoisuutta, ylenkatsetta kärsimisten ja vaivojen suhteen ja kukistumatonta uskaliaisuutta, joka vaatii meiltä mieltymystä ja hyväksymistä.

Karkoitettuna isänsä alueilta Toivon Vuorelta heittäysi hän noihin äärettömän suuriin ja jäljettämiin korpimaihin, jotka ympäröivät uutis-asuntoja ja joihin oli muitten kuin metsän pedon tai Indianin mahdoton tunkea. Tänne hän kokosi sotajoukkojansa, niinkuin myrsky, joka kerää turmiovarojansa ukkospilvien poveen, ja saatti yhtäkkiä hyökätä esiin semmoiseen aikaan ja semmoisesta paikasta, kuin vähimmin odotettiin, häviötä ja kauhua kyliin levittämään. Tuon tuostakin saatiin noista uhkaavista hävityksistä ilmoituksia, jotka täyttivät uutis-asukkaitten mielen kammolla ja pelolla. Kaukaisen pyssyn pamaus ehkä välisti kuultiin yksinäisestä erämaasta, jossa tietävästi ei yhtäkään valkoista miestä löytynyt; karja, joka oli kulkenut metsässä, koteutui toisinaan haavoissa; taikka joku Indiani tai pari nähtiin väijyvän metsän liepeillä ja yhtäkkiä katoavan; niinkuin salama, joka välisti näkyy hiljaisesti

leikkivän sen pilven reunalla, joka rajuilman rakentaa.

Vaikka uutis-asukkaat toisinaan ajoivat häntä takaa, vieläpä aivan kiersivät hänet, pääsi Filip kuitenkin yhtä usein melkein ihmeellisellä tavalla välttymään heidän ansoistaan ja sukeltaen erämaahan katosi kaikilta etsiöiltä ja tiedustelioilta, kunnes hän ilmestyi jälleen jostakin etäisestä kulmasta ja pani maan autioksi. Hänen linnojansa olivat nuo suuret nevat, jotka siihen aikaan ulottuivat muutamiin Uuden Englannin maakuntiin ja olivat syntyneet muheista ja mustamutaisista rämeistä. Nämät nevat olivat täynnä viitoja, pensaita, rehottavia rikkaruohoja ja kaatuneitten puitten hajallansa makaavia, mäteneviä runkoja; surullisen näköiset katkot loivat varjonsa niitten ylitse. Pettävän pohjan ja sekasäyryäisten polkujen vuoksi valkoisten miesten oli tuiki työläs kulkea noita pörhöisiä korpia, samalla kuin Indiani osasi metsäkauriin nopeudella puikkia niitten labyrinttejä. Yhdelle tämmöiselle, isolle Pocasset Neck'in suolle, syöstiin kerta Filip ynnä joukko hänen satureitansa. Englantilaiset eivät uskaltaneet seurata häntä, koska pelkäsivät pyrkimästä näihin pimeihin ja kauheihin piilopaikkoihin, jossa he ehkä uppoisivat hetteisin ja lietteisiin kuiluihin taikka joutuisivat väijyvien vihollisten ammuttavaksi. Sentähden he piirittivät suon suun ja alkoivat rakentaa vallituksia, näin vastustajiansa nälkään näännyttääksensä; mutta sydän-yön aikana Filip ja hänen soturinsa laskivat lautalla lammen yli, jättäen naiset ja lapset jälkeensä; ja pakenivat länteen päin, jossa he sytyttivät sodan liekkiä Massachusettsin ja Nipmuckin heimokunnissa ja uhkasivat Connecticutin uutis-asuntoa.

Tällä tapaa ruvettiin Filipiä kaikkialla pelkäämään. Se salamyhkäisyys, jossa hän liikkui, suurensi hänen todellista kammottavuuttaan. Hän oli paholainen, joka hyöri pimeydessä, jonka tuloa ei kukaan voinut odottaa ja jota vastaan ei kukaan tietänyt milloin olla varoillaan. Koko maa oli täynnä kulkupuheita ja hämmästyksiä. Filip näytti olevan läsnä melkein joka paikassa; sillä mistä hyvänsä noitten avarain rajamaitten loukosta joku hyökkäys metsästä tapahtui, Filip sanottiin olevan sen johdattaja. Uskottiinpa hänestä paljon ylikuonnollisiakin asioita. Kerrottiin, että hän nostatti henkiä ja että häntä seurasi vanha indianilainen noita-akka eli profetissa, jonka kanssa hän piti neuvoa ja joka autti häntä lumouksillaan ja lohduillansa. Niin oli tosiaankin usein indianipäällikköjen laita; joko sen vuoksi, että itse olivat herkkäluuloisia taikka koettivat vaikuttaa muitten herkkäluuloisuuteen. Kuinka suuri profeettain ja haaveksijain valta on taikauskoisten Indianein suhteen, todistaa täydellisesti moni kohta askeisissä villikansojen sodissa.

Siihen aikaan, jolloin Filip pakeni Pocassetista, oli hänen tilansa kovin vaikea. Hänen joukkonsa olivat useista tappeluista harvenneet ja hän oli tyhjentänyt melkein kaikki apulähteensä. Tänä vastusten hetkenä sai hän uskollisen ystävän Sanonchet'ista, joka oli kaikkein Narrhagansetien korkein päällikkö. Tämä oli Miantonimo'n poika ja perillinen, tuon suuren päällikön, jolle, niinkuin jo mainittiin, uutis-asukkaat petollisesti hankkivat kuoleman, kun hän oli luonnollisella tavalla suoriunut salaliiton syytöksestä. "Hän peri", kuuluu vanhassa aikakirjassa, "kaiken isänsä röyhkeyden ja ylläpääsyyden niinkuin myöskin hänen vihansa Englantilaisia vastaan: — hän oli todellakin isän häväistyksen ja vääryyden perillinen sekä hänen murhansa laillinen kostaja." Vaikka hän ei ollut millään lailla ryhtynyt tähän toivottomaan sotaan, vastaan-otti hän kuitenkin Filipin ja hänen hajotetut joukkonsa avoimin sylin ja antoi heille mitä jaloimmalla tavalla apua ja suojaa. Tämä tuotti hänelle kohta Englantilaisten vihan ja nämät päättivät iskeä ankaran iskun, joka sysäisi molemmat päälliköt yhteiseen perikatoon. Suuri sotajoukko koottiin sentähden Massachusettsista, Plymouthista ja Connecticutista ja vietiin Narrhagansetien maahan sydäntalvella, jolloin suot olivat jäässä ja lehdettöminä eivätkä enää tarjonneet Indianeille pimeitä ja poluttomia turvapaikkoja, koska niitä sopi verrattain helposti kulkea.

Päällekkarkasta varoen Canonchet oli kuljettanut suurimman osan varoistansa ynnä heimokuntansa ikäpuolet, vähäväkiset, vaimot ja lapset lujaan linnaan, johon hän ja Filip olivat samoin ikään asettaneet parhaat soturinsa. Tämä linna, jota Indianit katsoivat kukistamattomaksi, siaitsi keitaalla, joka saaren kaltaisena kohosi keskeltä suota ja käsitti viisi kuusi acre'a (tynnyrinalaa) maata. Se oli rakennettu paljoa suuremmalla järkevyydellä ja taidolla, kuin mitä Indianein varustukset tavallisesti osoittivat, ja toi näkyviin näitten molempain päällikköjen soturin-neron.

Joku luopio-indiani oppaana, tunkesivat Englantilaiset joulukuun kinosten lävitse näitten varustusten luo ja kävivät äkki-arvaamatta linnaväen kimppuun. Taistelo oli kiivas ja raju. Päällekkarkaat viskattiin takaisin ensimmäisessä ryntäyksessään, ja monta heidän urhoollisinta upseeriansa ammuttiin, kun he miekka kädessä hyökkäsivät linnaa vastaan. Ryntäys uudistettiin suuremmalla menestyksellä. Osa varustuksista valloitettiin. Indianit karkoitettiin toisesta asennosta toiseen. He puollustivat maatansa askelesta askeleen, taistellen epätoivon tuimuudella. Suurin osa heidän veteraneistaan ruhdottiin maahan; ja pitkän ja verisen tappelun perästä Filip ja Canonchet ynnä kymmenkunta henkiin jääneitä satureita heittivät linnan ja peräytyivät ympäriöiden metsien kätköön.

Voittajat pistivät wigwamit ja linnan palamaan; kaikki oli pian ilmitulessa; monta iäkästä miestä, monta naista ja lasta hukkuivat liekkeihin. Tämä viimeinen väkivaltaisuus voitti Indianeinkin kylmäkiskoisuuden. Läheiset metsät kaikkuihin vimmun ja epätoivon ärjynästä, jonka pakenevat soturit laskivat, kun näkivät, kuinka heidän majansa hävitettiin, ja kuulivat vaimojensa ja lastensa tuskan-

huudot. "Wigwamien palaminen", sanoo joku sen-aikainen kirjoittaja, "naisten ja lasten parkuna ja itku ja soturien riekuna synnyttivät niin kauhean ja liikuttavan näyn, että se salvasi syvästi muutamien sotamiesten sydämeen". Sama kirjoittaja lisää varovaisesti, "heitä epäilytti kovasti ja he tutkistelivat totisesti jälestäpäin, sopiko vihollisten elävältä polttaminen yhteen ihmisyyden ja evankeliumin lempeäin perusaatteiden kanssa".

Urhoollisen ja jalomielisen Canonchet'in kohtalo ansaitsee erityistä mainitsemista: hänen elämänsä viimeiset tapaukset ovat mitä ihanimpia esimerkkejä Indianein ylevämielisyydestä, mitkä ovat säilyneet meille.

Vaikka tämä täydellinen tappio oli musertanut hänen voimansa ja hävittänyt hänen apukeinonsa, pysyi hän kuitenkin uskollisena liittolaisellensa ja sille onnettomalle asialle, jota hän oli ottanut puollustaaksensa. Hän hylkäsi kaikki rauhan tarjomukset, joita esiteltiin sillä ehdolla että hän pettäisi Filipin ja hänen seuraajansa, ja lausui, että "hän mieluisammin taistelisi viimeiseen mieheen saakka kuin rupeisi Englantilaisten palveliaksi". Kun valloittajat olivat hävittäneet hänen kotinsa ja partioretkillensä rasittaneet hänen maatansa sekä ryöstäneet sen paljaaksi, täytyi hänen vetäytyä pois Connecticutin rannoille, jotka hän määräsi kokouspaikaksi kaikille Länsi-Indianeille ja josta käsin hän pani useat Englantilaisten uutis-asunnot autioksi.

Varhain keväällä lähti hän vaaralliselle retkelle ainoastaan kolmenkymmenen valitun soturin kanssa. Hän koetti tunkea Seaconck'in luo Toivon Vuoren seuduille hankkiaksensa siemenjyviä, joita hän aikoi kylvää väkensä elatukseksi. Tämä pikkuinen uskalikkojoukko oli turvallisesti päässyt Pequodin maan lävitse ja piti paraikaa lepoa Narrhagansetin keskipoikoilla jossakin wigwamissa likellä Pawtucket'in virtaa, kun sanoma tuli, että viholliset lähestyivät. Koska Canonchet'illa ei ollut sillä haavaa kuin seitsemän soturia luonansa, lähetti hän kaksi näistä läheisen kunnan kukkulalle tuomaan tietoa vihollisista.

Säikähtyneinä, kun näkivät joukon englantilaista ja indianilaisia sotamiehiä joutuisasti likenevän, pakenivat he kovassa pelossaan päällikkönsä ohitse eivätkä seisahduneet varoittamaan häntä vaaran suhteen. Canonchet lähetti uudestaan toisen vakoajan, joka teki samaten. Nyt hän pani kaksi vielä menemään. Hämmästyneenä ja kauhistuksissaan riensi toinen näistä takaisin ja kertoi, että koko brittiläinen armeija oli tulossa. Canonchet havaitsi, ettei ollut muuta neuvoa kuin pikanen pako. Hän yritti kiertämään kunnasta, mutta keksittiin. Vihollis-indianit ja muutamat nopeimmat Englantilaiset alkoivat ajaa häntä rajusti takaa. Huomaten, että kerkein ahdistaja oli aivan hänen kintereissään, heitti hän ensiksi vaippansa yltään, sitten hopeanauhaisen takkinsa ja vyönsä, josta viholliset tunsivat hänen Canonchet'iksi ja heidän intonsa eneni.

Kun hän viimein pyrki jonkun joen yli, livistyi hänen jalkansa joltakin kiveltä, ja hän upposi niin syvälle, että hänen pyssynsä kastui. Tämä tapaus täytti hänet semmoisella epätoivolla, että, niinkuin hän jälestäpäin tunnusti, "hänen sydämensä ja sisällyksensä vääntyivät ja hän kävi heikoksi kuin lahonnut puu".

Siinä määrässä oli hän rauennut, että, kun joku Pequodi-Indiani otti hänet kiinni vähän matkan päässä joesta, hän ei vastustanut, vaikka hänellä oli sekä suuri ruumiin voima että sydämen uskallus. Mutta kun hän oli joutunut vangiksi, koko hänen luontonsa ylpeys nousi; ja tästä hetkestä alkain me niitten kertomusten mukaan, jotka hänen vihollisensa ovat jättäneet meille, näemme vaan alinomaista ylevän ja ruhtinaankaltaisen uljuuden leimuksia. Kun yksi Englantilainen, joka oli ollut hänen ensimmäisiä saavuttajiansa, vaan joka ei ollut täyttänyt kahdetta kolmatta vuottansa, kysytteli häntä, vastasi tämä korskea soturi, silmäillen ylevällä ylenkatseella toisen nuorekkaita kasvoja: "te olette lapsi — te ette ymmärrä sodan askareita — tulkoon teidän veljenne taikka päällikkönne — hänelle minä vastaan".

Vaikka hänen henkeänsä ehtimiseen luvattiin säästää niillä ehdoilla, että hän ynnä hänen kansakuntansa antautuisivat Englantilaisten valtaan, hylkäsi hän ne kuitenkin halveksimalla ja kielsi lähettämästä mitään tämänkaltaista tarjoumista suurelle alamaistensa joukolle, sanoen, että hän ei tuntenut heistä ketään semmoista, joka suostuisi siihen. Kun häntä syytettiin, että hän oli rikkonut lupauksensa valkoisten suhteen; että hän oli kehunut, ettei hän antaisi heille yhtäkään Wampanoagia eikä edes Wampanoagin kynnen vertaa; ja että hän oli uhannut polttaa Englantilaiset elävältä heidän huoneisinsa; hän ei viitsinyt puhdistaa itseään, vaan vastasi ylpeästi, "että muut olivat olleet yhtä valmiit sotaan kuin hän, ja ettei häntä haluttanut kuulla sen enempää siitä".

Niin jalo ja järkähtämätön luonto, niin luja uskollisuus asiatansa ja ystäväänsä kohtaan, olisivat varmaan vaikuttaneet kaikkien kunnollisten ja miehuullisten tunteisin: mutta Canonchet oli Indiani, oli semmoinen olento, jonka suhteen sodalla ei ollut mikään suosio, ihmisyydellä ei mikään laki, uskonnolla ei mikään sääli — hänen täytyi kuolla. Hänen viimeiset sanansa, jotka ovat muistoon kirjoitetut, vastaavat hyvin hänen mielensä suuruutta. Kun kuolemantuomio julistettiin hänelle, lausui hän, "että hän oli hyvillään siitä, sillä hän sai kuolla, ennenkuin hänen sydämensä pehmeni taikka hän puhui

jotakin, joka ei sopinut hänelle". Hänen vihollisensa antoivat hänelle soturin kuoleman, sillä hän ammuttiin Stonington'issa. Kolme nuorta sachemia hänen omasta säädystään toimitti työn.

Narrhagansetin linnan tappio ja Canonchetin kuolema järkyttivät juuria myöten kuningas Filipin asemaa. Hän koetti turhaan koota jotakin sota-armeijaa ja yllyttää Mohawkeja tarttumaan aseisiin; mutta vaikka hänellä oli valtiomiehen syntyperäiset luonnonlahjat, ehkäisivät hänen sivistyneitten vihollistensa viisaammat vehkeet hänen tuumiensa toimeen-panemista, ja heidän sotataitonsa pelko alkoi lannistaa läheisten heimokuntien rohkeutta. Kova-osainen päällikkö näki, kuinka hänen valtansa päivästä päivään väheni ja hänen rivinsä nopeasti harvenivat hänen ympäriltänsä. Englantilaiset lahjoivat muutamat puolellensa; toiset kaatuivat nälkään ja vaivoihin ja niitä lukuisia päällekkarkauksia torjuessaan, joilla heitä hätyytettiin. Hänen varansa olivat kaikki menneet; hänen valitut ystävänsä temmattiin pois hänen silmiensä edestä; hänen setänsä ammuttiin hänen vierestänsä; hänen sisarensa kuljetettiin vankeuteen ja jollakin hätäisellä pakomatalla täytyi hänen jättää rakastettu puolisonsa ja ainoa poikansa vihollisten armon nojalle. "Kun hänen perikatoansa", lausuu historioitsia, "näin vähitellen joudutettiin, hänen onnettomuutensa ei sen kautta estynyt, vaan kasvoi suuremmaksi: koska hän itse sai kokea lasten vankeuden vaikutusta ja tiettyjä tunteita, ystävien katoa, alamaisten teurastusta ja kaikkien heimolaistensa tuhoa ja häneltä itseltä riistettiin kaikki maalliset lohdutukset, ennenkuin hänen oma henkensä vietiin."

Muun onnettomuuden lisäksi alkoivat hänen omat seuralaisensa sommitella juonia hänen henkeänsä vastaan; he mielivät hänen myymisellään ostaa itselleen kunniantoman turvallisuuden. Kavalluksen kautta suuri joukko hänen uskollisista puolenpitäjistään, Wetamoe'n — Pocassetin indianilaisen ruhtinattaren ja Filipin läheisen sukulaisen ja liittolaisen alamaiset houkuteltiin vihollisten käsiin. Wetamoe oli silloin heidän joukossaan ja yritti pakoon jonkun läheisen virran yli. Joko hän uupui uideksensa taikka nääntyi nälkään ja kylmään, hän löydettiin kuolleena ja alastomana joenrannalta. Mutta ei kuolemakaan, tuo onnetonten turvapaikka, jossa ei pahantekijöitäkään tavallisesti enää häiritä, antanut mitään suojaa tälle maanpakolaiselle, tälle naiselle, jonka suuri rikos oli harras uskollisuus sukulaistensa ja ystävänsä kohtaan. Hänen ruumiinsa joutui miehuuttoman ja viheliäisen koston alttiiksi; pää eroitettiin vartalosta, pistettiin seipään päähän ja asetettiin näin Taunton'iin hänen kahletettujen alamaistensa katseltavaksi. Nämät tunsivat kohta onnettoman kuningattarensa kasvot ja tulivat niin liikutetuksi tästä kauheasta näystä, että, niinkuin kerrotaan meille, he puhkesivat "mitä hirveimpiin ja huikkeimpiin valitushuutoihin".

Vaikka Filip oli kestänyt niitä monenkaltaisia vastuksia ja vaurioita, jotka ympäröivät häntä, näytti kuitenkin hänen seuralaistensa kavaltaminen viiltävän hänen sydäntänsä ja saattavan hänet epätoivoon. On sanottu, että "hän ei koskaan sen jälkeen ollut iloinen eikä menestynyt missään toimessaan". Toivon jänne oli katkennut — yrittämisen into sammunut — hän katsoi ympärillensä, mutta kaikki oli vaaraa ja pimeyttä; ei löytynyt yhtäkään säälivää silmää eikä käsivartta, joka olisi kyennyt auttamaan. Muutamien harvojen seuralaisten kanssa, jotka vielä pysyivät uskollisina hänen perin vaikealle asiallensa, kova-osainen kuningas lähti takaisin Toivon Vuoren lähitienoille, esi-isiensä entisille asuinmaille. Täällä hän kulki ympäri, ikäänkuin kummitus, keskellä menneen valtansa ja varallisuutensa autio-sijoja, nyt koditonna, perheetönä ja ystäviä vailla. Parempaa kuvausta hänen turvattomasta ja surkeasta tilastaan ei tarvitse kuin sen, jonka historioitsian yksinkertainen kynä on piirtänyt ja joka huomaamatta suostuttaa lukijan tunteita sen onnettoman soturin puoleen, jota hän soimaa. "Filip", hän sanoo, "kun Englantilaisten joukot olivat ajaneet häntä halki metsien toista sataa peninkulmaa edestakaisin, ikäänkuin petoa, tungettiin vihdoin oman luolansa tykö Toivon Vuorelle, josta hän vetäytyi muutamien parasten ystäviensä kanssa eräälle suolle, joka muuttui vaan vankihuoneeksi hänelle, siksikiuin kuoleman sanansaattajat toivat jumalallisen luvan harjoittaa kosta hänen suhteensa".

Tässäkin viimeisessä epätoivon turvapaikassa äkillinen suuruus kokoontuu hänen muistonsa ympärille. Ajatelkaamme häntä, kun hän istuu keskellä suruun vaipuneita seuralaisiansa, ääneti mieltien kadonnutta onneansa ja saaden jylhää ylevyyttä lymypaikkansa kolkkouden ja auteuden kautta. Voitettuna, mutta et hätäntyneenä — maahan sorrettuna, mutta ei nöyrytyneenä — näytti hän käyvän ylpeämmäksi vastusten taakan alla ja nauttivan kiivasta tyydytystä, kun hän joi katkeruuden viimeiset pisarat. Pikku mielet masentuvat ja murtuvat vastoinkäymisistä; mutta suuret mielet kohoavat niitten yli. Jo paljas antaumisen ajatuskin saatti Filipin raivoon, ja hän ampui kuoliaaksi yhden seuralaisensa, joka esitteli jotakin rauhan keinoa. Ammutun veli kiirehti pakoon ja ilmoitti kostonhimosta päällikkönsä olopaikan. Joukko valkoisia miehiä ja Indianeja lähetettiin heti sille suolle, jossa Filip piileksi vimmassaan ja epätoivossaan. Ennenkuin hän huomasi, että he lähenivät, alkoivat he jo saartaa häntä. Vähän ajan kuluessa näki hän viisi uskollisinta kumppaniansa kaatuvan jalkainsa juureen; aivan mahdoton oli tehdä vastarintaa; hän syöksi ulos kätkestään ja yritti päätähavin pakenemaan, mutta joku luopio-indiani ampui häntä sydämeen.

Tämmöinen on tuon urhoollisen, mutta onnettoman kuningas Filipin vajanainen kertomus; häntä vainottiin, kun hän eli, häntä herjattiin ja häväistiin, kun hän oli kuollut. Kuitenkin, jos tarkastamme vaikkapa niitä puolueellisia tarinoita, joita hänen vihollisensa ovat hankkineet meille, huomaamme

niissä semmoisen rakastettavan ja ylevän luonnon jälkiä, joka on kylläinen synnyttämään myötätunteisuutta hänen kohtalonsa ja kunnioitusta hänen muistonsa suhteen. Me näemme, että keskellä kaikkia alinomaisen sodankäynnin väsyttäviä huolia ja julmia intohimoja hän oli altis aviollisen rakkauden ja isällisen hellyyden lempeille tunteille ja ystävyysjalostuttavalle vaikutukselle. "Hänen rakastetun puolisonsa ja ainoan poikansa" vangitsemista mainitaan riemulla, koska se tuottaa hänelle haikeata sydämen kipua; ilolla kehutaan likeisen ystävän kuoleman uudestaan haavoittavan hänen herkkätunteisuuttansa; mutta useitten niitten hänen seuralaistensa petos ja karkaaminen vihollisten puolelle, joitten uskollisuuteen hän oli luottanut, sanotaan tekevän hänen sydämensä autioksi ja ryöstävän häneltä kaikki lohdutukset. Hän oli isänmaan ystävä, joka innolla rakasti kansaansa — ruhtinas, joka oli uskollinen alamaisillensa ja pahoillaan heidän kärsimästängsä vääryydestä — soturi, joka oli uljas tappelussa, luja vastoinkäymisessä, kärsivällinen vaivoissa, nälässä ja kaikenlaisissa ruumiillisissa vammoissa, ja valmis kuolemaan sitä asiaa varten, jota hän oli ottanut puollustaaksensa. Ylpeänä sydämeängsä rakasti hän niin hiltymättömästi vapauttansa, että hän mieluisammin nautti sitä metsänpetojen joukossa taikka soitin ja rämeitten kauheissa ja nälänhaltuisissa kätöksissä kuin taivutti korskeata mieltängsä antaumiseen ja eli vallanalaisena ja ylenkatsottuna uutis-asuntojen rauhassa ja hekumassa. Vaikka hänellä oli urhoollinen luonto ja hän toimitti semmoisia sankaritöitä, jotka olisivat kaunistaneet sivistynyttäkin soturia ja saattaneet hänet runoilian ja historioitsian esineeksi, eli hän kulkiainena ja pakolaisena omassa maassa ja katosi niinkuin yksinäinen haahti hukkuu pimeängän ja myrskyyn — eikä ollut yhtäkängän säällivängä silmängä itkemängsä hänen kuolemaansa eikä yhtäkängän ystävängä kättängä hänen kohtaloansa kuvaamassa.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK POKANOKET'IN FILIP ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. "Project Gutenberg" is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation ("the Foundation" or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States,

we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™

works.

- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and

future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.